

ПРИКАЗИ КЊИГА

Ivo Jirásek: Filosofická kinantropologie (setkání filosofie, těla a pohybu), [Филозофска кинантропологија] (сусрет филозофије, тела и покрета) Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc, 2005.

1.

Пред нама је дело чешког аутора, средње генерације (рођен 1964. године), Ivo Jiráseka, доцента и доктора наука Факултета телесне културе Универзитета у Оломоуцу (Чешка Република). Имао је интересантан образовни пут, од чешког језика и друштвених наука, до филозофије и политологије. Докторирао је 2000. године на тему: «Доживљај и могућност света», а услов за звање доцента испунио је хабилитационим радом «Филозофска кинантропологија» 2005. године. Члан је **IAPS** (*International Association for the Philosophy of Sport*) и **BPSA** (*British Philosophy of Sport Association*), као и учесник на великом броју домаћих и међународних научних конференција. До сада је публиковао 96 радова, а његови радови су цитирани 101 пут.

2.

Ова студија је један сложен покушај да се оснује једна нова грана, **филозофска кинантропологија**, на основу дефиниције *филозофије спорта* како се она дефинише данас у англосаксонској литератури, и да се учврсти у оквиру *филозофске антропологије*. Насупрот доминантној расправи која се састоји од анализе кретне активности преко филозофске процедуре,

овај текст настоји да достигне облик сличан «Коперниканском обрту», што значи да он тежи обogaћењу филозофије додавањем тема из области кретне културе. Основна намера није дубље разумевање културних субсистема (кретна култура, спорт, физичка вежбања итд.), већ *контемплација која се тиче потенцијалног открића значења људског начина постојања путем покрета*.

Квантитативно речено, књига је представљена на 354 стране Б5 формата на чешком језику, уз адекватну методолошку структуру којој треба придодати мишљење тројице рецензента, кратак Сажетак и Закључак на енглеском језику и исцрпан попис Литературе на 19 страница, или 423 извора које је аутор користио у обликовању ове студије монографског типа.

Квалитативно, овај рад је подељен на испитивање **четири исхода**, од којих је:

- **Први** («*Могућности анализе смисла људског начина постојања, откривања срединских култивисаних кретања*»), одређен оквиром антрополошког истраживања и његовом кинантрополошком спецификацијом (отуда границе антропологије, филозофске антропологије и филозофске кинантропологије),
- **Други** («*Култура тела и покрета*») се бави феноменима културе, тела и

покрета и њихове потпуне међусобне повезаности у облику кретне културе (са могућностима аутентичне егзистенције у области кретне културе),

- **Трећи** («*Метафизички, антрополошки и етички феномени кинантропологије*») се тиче метафизичких, антрополошких и етичких веза кинантропологије (ово поглавље је прилично обимно структурисано у парцијална истраживања фокусирана на значењу и целокупности, времену и доколици, искуству и експерименталној едукацији, игре, феноменима победе, фер плеја, допинга, као и на филозофским, религиозним и идеолошким аспектима Олимпизма и, у закључку, описује базичне структуралне моменте спортских догађаја), и
- **Четврти** («*Институционално филозофско - кинантрополошка истраживања и њихова кратка историја*») је преглед институционализације и структурне подршке особља у текућем (савременом) развоју те гране у Чешкој Републици, европским и светским оквирима.

3.

Интелектуални приступи ове студије базирају се на претпоставци да се сва истраживања онога што је људско могу сумирати под заједничким термином – антрополошка расправа. Основна антрополошка шема (физичка антропологија, палеоантропологија, етичка антропологија, културна, социолошка и филозофска антропологија) се даље примењује на везе које се баве **кинантропологијом**, то јест на прилично нову антрополошку дисциплину која се бави **људским покретом** (у **окружењу кретне културе**). Овај методолошки приступ, иако није традиционалан у стручној кинантрополошкој литератури (кинантропологија се често сматра потпуном дисциплином без икакве потребе за њеним проширивањем), и то је разлог што је знатан

део првог поглавља примењен на детаљну дискусију и аргументацију око тога зашто је **кинантропологија** подесније име од других имена за истраживање људског покрета (на пример *спортске науке, физичко васпитање, кинезиологија* итд.). Њихова садржинска прецизност, њихове суштинске односе према антропологији са њеним погледом на људска бића где је биће на централној позицији свих истраживања итд. Даље је рекапитулација промена у научној расправи у Чешкој Републици у 1990-тим годинама у систему наука о физичкој култури како су се оне кретале ка кинантропологији, нуде се различите дефиниције ове гране, да би се подвукао акценат на намерности, осећају правца и намере људских кретних активности, и у исто време, окружење за кретне активности суштинске за кинантрополошка истраживања будући делимитирана именом **«кретна култура» (Movement Culture)**. Овакво схватање кинантропологије се класификује унутар једне широко антрополошке димензије. У складу са овим ставом (на основу централне позиције људског бића а затим на основу диференцијације антропологије), имамо структурну субподелу кинантропологије на *етичку, физичку, културну и социјалну, филозофску, педагошку, економску, психолошку и правну*.

4.

Следећи део ове монографије даје главне црте основа филозофске антропологије (која се не бави исходима окружујуће опсервације људског бића, већ напротив она анализира целовитост људског начина постојања, таква да обухвата типове питања као што су значење људског живота, аутентичност постојања, однос дух-тело и друга) и она спомиње индиректно дати развитак неких идеја из историје ове филозофске гране. За потребе даље спецификације тема он нам приближава холистичко убеђење аутора (људска бића се посматрају као бића интегралног и недељивог јединства, епистемолошки – не ипак онтолошки – чије идеје су структуриране у феномен имагинарних граница материјалног,

идеалистичког-психолошког, индивидуализацијско -спиритуалног и односно-социјалног). Захваљујући чињеници да је могуће тражити пажњу за још неке покушаје за обогаћивање филозофске антропологије преко информација добијених у области истраживања кретних активности (на пример шема која суочава људска бића на основу њихових активности и напори за постизање далеко виших циљева, што је саставни део спорта), тематика се наставља у правцу делимитације филозофске кинантропологије (са различитим именом ове дисциплине у варијантама које се могу срести у Чешкој Републици а и у иностранству: **филозофија спорта, филозофија физичке културе, филозофија Олимпизма, филокинеза, киннефилозофија, кинантропологија, екософија спорта**). *Основни задатак филозофске кинантропологије је промишљање и испитивање значења људског бића које долази кроз феномен људског покрета, нарочито у области његове културације.*

5.

Амбициозан и вишеструко вреднован симбол **културе** интерпретиран на мноштво начина (може се наићи на две стотине различитих дефиниција) је скицирана студија неких од значења: култура и њен облик (или диференцијација) из цивилизације, културне форме географских кругова, типови културе светог, материјалног и систематског приступа. Последња могућност је значајна за кинантрополошко разумевање покрета зато што је могуће уочити област кретне културе као бића једног од субсистема културе (блиско уметности, праву, филозофији, језику, итд.). Кратка процена различитих културолошких школа помаже нам да разумемо културу у њеној комплексности (еволуционизам, дифузионизам, конфигурационизам, функционализам, функционални структурализам, марксизам, семиотички приступ, и симболичка антропологија), зато што су питања културне науке значајна у кинантрополошким везама.

Тело, које је увучено научно на материјални ниво разумевања (тело као један

ентитет) се разуме неким могућим приступима у филозофским расправама. Спомињу се дуализам, монизам, тријадизам и холизам. Холистички приступ (личност као јединство физичког, менталног, сакралног и социјалног бића) је наглашено будући најзначајнији за даље разматрање и поткрепљен је питањима која су блиско повезана са тематиком телесно, и која превазилазе садашњу научну парадигму (на пример импулси источних типова спиритуалности који не диференцирају границу тела онако оштру као западни научни приступ). Различитост културних интерпретација тела као симбола и његових социјалних улога (однос конвенције и физичког израза, друштвено значење физичке дебљине, препланулости или голотиње наспрам заштите тела) индикована је пре свега у теми природа тела (са освртом на значајан помак од старог грчког концепта природе нагости до постмодерне порнокултуре) и здравље.

Филозофски проблем **покрета** не тиче се његове стварне појаве, већ више могућности да се узме рационално. Нереалан дуел између Елеа школе (Парменид и Зенон) са Хераклитом на тај начин остаје жив и интелектуално стимулативан чак и данас. Могућност дубљег промишљања феномена покрета (не само на прагматичном нивоу брзине или раздаљине спортског достигнућа) је такође отворена за њену кинантрополошку процену. И управо на нивоу покрета као таквог али такође и у могућности његове сегментације и диференцијације (базирана на Аристотеловој делимитацији) овај феномен остаје инспиративан захваљујући различитим начинима схватања ових исхода. Покрет не само у облику локомоције већ у егзистенцијалном оквиру покрета у филозофији Јана Паточке, такође.

По мишљењу аутора, култура, тело и покрет сједињују се у потпуни феномен **кретне културе (Movement Culture)**. Пошто је спорт (не само у иностранству) уобичајено употребљен термин за све области кретних активности, неизбежно је поређење основних разлика између ових приступа. Систематична анализа и концепција кретних активности била је дуго времена означена термином физичка

култура, те је стога тако мали простор овог рада посвећен одређивању таквог обухватања културних субсистема (укључујући комплекс читавог низа различитих дефиниција које се односе на размимоилажење појединих аутора у енглеском језичком окружењу и у области централне Европе (у земљама из прошле социјалистичке групе, са детаљним анализама, и пре свега, идејама из бивше Чехословачке). Стога ова студија нуди да обухвати овај културни субсистем као **кретну културу** (*Movement Culture*) као могућ извор. Могуће је да се ово рачуна међу предности ове концепције: она убедљиво расправља да је основни правац овог културног субсистема покрет, она јасно тврди да је то културни подсистем и да је повезан са људским начином постојања, она дозвољава холистички приступ људском (постојању) и кретним активностима. Она је тешње повезана са теоријским гранама које се тичу овог културног система – име преферира покрет насупрот телу (*kinanthropology* = *kinesis*, *anthropos*, *logos*, не *somaas* у хипотетичкој *anthroposomatology* или *somathanthropology* итд.). Базиране на значењу, намени, вредности и циљу конкретне кретне активности: **спорт, кретно васпитање, кретна терапија, кретна рекреација, кретна уметност** итд., могу се разграничити на пет фундаменталних окружења кретне културе. Аутор даје њихову детаљну спецификацију у овом раду.

Потребно је погледати на **могућности аутентичног постојања у окружењу кретне културе** у хармонији са намерама целокупног рада, тако да после раздвајања Хусерловог феноменолошког приступа (који је методолошки одржан у следећим корацима: *epoche*, *transcendental and eidetic reduction*) и Хајдегерове фундаменталне онтологије (са есенцијалном диференцијацијом између «being», «beingness» и са акцентом на материјалном као структуралном програму људског начина постојања), форсирање аутентичног и неаутентичног начина постојања је индиковано са намером да се каже да окружење кретних активности могло би да води ка смисаоном бићу (на основу значења и циља конкретне физичке активности).

6.

Филозофија има тенденцију да преферира **значење и целовитост**, те за потребе кинантропологије (и њене холистичке перцепције) потребно је указати на разлику између перцепције целовитости у облику старе грчке речи **пан** (целовитост као нешто састављено од делова) и **холон** (целовитост као есенцијално јединство) са вредносним преферирањем за ово друго. Значење људског начина постојања кроз покрет није могуће анализирати без категорије значења које се види као облик неког начина искуственог (не као *category transcendent for humans*) и тако аутентичног искуства. У периоду у коме се осећају одсуство значења и спиритуални вакум, њихове улоге би могле бити преузете од стране таквих спољашњих феномена (у области кретне културе, на пример: победа, рекорд, друштвени престиж или финансијска награда) који воде ка дисхармонији компонената личности (са нагласком на тело и телесност).

Аутор ове студије сматра да **Филозофска кинантропологија** мора да изрази гласно своје неслагање са таквим излагањем. Eleanor Metheny обогатила је значење покрета на карактеристичан начин. Она је употребила неологизме: *kinestruct*, *kinescept*, и *kinesymbol* као могућност концептуализације покрета. Иако се ови термини не користе у друштву, они би могли да нам помогну да разумемо таква искуства која су изражена таквим аналогијама као што су када један кајакаш «чита» реку, када пливач «осећа» воду или када скијаш «разуме» снег.

Доколица (или слободно време) као конститутивна категорија *кретне рекреације* претпоставља прихватање времена и привремености. Након кратке рекапитулације филозофског схватања времена и након промишљања карактеристика доживљаја времена, концепција доколице као нечега преосталог, зависног, изведеног, је одбачена. Напротив, наговештена је концепција небитног времена које омогућава лични развој са једним равнањем према целини нечијег властитог постојања људског, не акцентовање радне

делатности и само неких делова људског искуства. Таква концепција времена како је названа **Lisure time**, карактеристична је за Старогрчко поимање школе и за пројекте искуственог васпитања данас.

Искуство са својим потенцијалним диференцијацијама (не само у лексичком, већ такође на нивоу значења и смисла) из других категорија истог (у чешком: «prožitok», «zažitok», «zkušenost») је једна потпорна категорија за **искуствено васпитање**. Ова окружења не представљају само идеолошку тежњу, већ, пре свега, реализацију античких идеала **ARÊTE**, **KALOKAGANTIA** и **PAIDEIA**. Перцепција превазилажења свакодневног живота у области **SACRUM** подржана је митолошким начином разумевања простих елемената и те интерпретације њихове употребе у току боравка у природном окружењу.

Један од филозофски најразвијенијих феномена у области кретне културе представљен је речима **GAME (PLAY)**. У контексту ове студије, аутор поставља питање да ли је Финкова онтолошка анализа игре довољно радикална, и, након добијања негативног одговора могућих речи са њиховом онтолошком релевантношћу.

Победа и пораз су суштински међуповезани са игром. Победа води ка дивљењу (обожавању) врхунских личности које репрезентују **КОНЦЕПТ ХЕРОЈА** а пораз падом у осредњост губитника.

Фер плеј (Fair play) као идеолошки подступањ *поштене игре* се често премешта из окружења кретне културе у друге оквире друштвеног живота. Он је, ипак, изнуђивачко ширење, расипање поља овог феномена. Културни обрасци **Foul play-a** (*некоректна игра*), на пример у случају Давида (у његовом дуелу са Голијатом) или Уликса, дају сведока овој чињеници.

Напор да се постигне победа по сваку цену води ка достизању наших биолошких лимита људског постојања, али такође наставља да их повећа помоћу **ДОПИНГА**. Овај феномен, ипак, не би могао бити одбијен унутар оквира филозофске кинантропологије

само са идеолошки прејудуциране позиције, већ он мора да се покаже помоћу разумности и позиција мора бити јасно брањена у расправи. Без обзира на могуће позиције које су заступљене, од којих су неке више покровитељске, неке више либералне, јасно је да употреба таквих средстава која воде повећању постигнућа није довољан пут до наглашене крајње границе сваке личности (смрт не може бити замењена (?)) и тако примена допинга могла би се посматрати као приказивање недовољних ресурса доступних за аутентичну егзистенцију. Такав допинг, сматра аутор могао би бити одбијен на основу филозофског мишљења више него на идеологијама.

Од његових античких корена кроз ревитализацију на крају 19. века до данашњих дана, гигантски пројекти који репрезентују **ОЛИМПИЗАМ** укључују неке **ФИЛОЗОФСKE**, **РЕЛИГИОЗНЕ** и **ИДЕОЛОШКЕ АСПЕКТЕ** који су, без сумње, храна за мисао у оквиру филозофске кинантропологије.

Спорт је најомиљеније окружење за кретну културу за већи део популације. Могуће је дати неко значење спорту помоћу **СТРУКТУРНИХ МОМЕНАТА У СПОРТСКИМ ДОГАЂАЈИМА**. Овај текст наглашава (у свести могућности плуралистичких приступа таквој структури) изнад свега, чињеницу телесности спортисте, гледаоце, судије, напор да се достигне граница немогућности, драму, псеудо-религиозне и митске аспекте спортских догађаја. На основу различитих вредности учесника (на пример холистички приступ према личности насупротив инструменталног приступа према телу које је потчињавање таквом спољашњем циљу каква је победа) овај аутор разликује свет спорта и свет «спорта».

7.

Савремени плодови филозофско-кинантрополошког истраживања имају своју институционализовану и личну појаву и своју **КРАТКУ ИСТОРИЈУ**. Аутор на крају даје информације о **IAPS-у (International**

Association for the Philosophy of Sport) и о **BPSA (British Philosophy of Sport Association)**, као и преглед објављених аутора у овом Кругу промишљања у географској области Централне Европе (Чешка Република, Словачка, Пољска и Словенија) затварају ову тему у њену сродну везу.

8.

На крају приказа ове врло необичне и интересантне књиге, из филозофског угла

посматрања човека у процесу кретања, остаје ми задовољство да добронамерним читаоцима препоручим ову књигу-монографију. Она ће свакако бити инструктивна свима онима који се баве теоријом и филозофијом кретне културе човека. У ту категорију спадају сви студенти факултета физичке културе, филозофског факултета, последипломаци, мастери и кандидати докторских студија. Свима њима желим задовољство читања ове студије која оставља трагове и подстицај за даљи развој теорије и филозофије физичке културе.

Проф. др Божо Бокан